

İBRAHİM FEYZİ DOĞANER (NEYZEN) (1876 — 1948) (MERHUM / DEPARTED)

Hazırlayan: Lokman Derya Solmaz

Compiled by Lokman Derya Solmaz

Kale Muhafız'ı Hacı Mehmet Efendi'nin oğlu olan İbrahim Feyzi Doğaner, 1876 yılında Afyonkarahisar'da doğmuştur. Babası Hacı Mehmet Efendi, Sultan Abdulmecid'in sarayında hanendelik yapmış, yedi yaşında iken K. Kerim'i hifzetmiş önemli bir şahsiyettir.

İbrahim Feyzi Doğaner, son of castellan Hacı Mehmet Efendi, was born in Afyonkarahisar, in 1876. His father Sir Hacı Mehmet was a preeminent figure and musician at the palace of Abdulmecid and also memorized the noble Quran when he was seven.

Feyzi Dede, 1886 yılında Afyonkarahisar Gedik Ahmet Paşa İbtidaisinde öğrenimine başlamış ve okulu başarıyla bitirmiştir. Daha sonra, 4. Sınıfa kadar rüştiyede okumuştur. 1896 yılında ailesi tarafından medreseye verilmiş burada üst seviyede Arapça eğitimi almıştır. Tahsil ettiği dîni ilimlerini daha da olgunlaştırmak için 1898'de Afyonkarahisar Mevlevîhânesine intisab etmiştir. Parlak zekası ve güzel sesiyle kısa zamanda hocalarının dikkatini çekmiş, ney üflemeyi öğrenmiş ve kısa bir süre sonra Mevlevîhanedeki ayin-i şeriflerde neyzen olarak görev almaya başlamıştır.

Feyzi Dede (a religious figure) started his education at Gedik Ahmet Paşa Primary School, Afyonkarahisar and completed his education period successfully. Then he attended to junior high school up to 4th class. He was admitted to madrasa (muslim theological school) and got a qualified Arabic language education there. In order to be proficient in theological sciences, he attended to the lodge of Mevlevi dervishes, located in Afyonkarahisar. Thanks to his brilliant mind and fine voice, he gripped attention of his instructors and He learned to play nay and He started to play nay performer role during rituals at the lodge of Mevlevi dervishes.

Dönemin Afyonkarahisar Mevlevîhânesi postnişini Şeyh Ali Celâleddin Çelebi'nin teşvikleri ve himayeleriyle önce, Bursa Mevlevîhanesi Neyzenbaşı olan Mustafa Dede'ye gönderilmiş, Bursa'da bir süre kaldıktan sonra Afyonkarahisar'a *Neyzenbaşı* olarak dönmüştür. Ardından Afyonkarahisar Mevlevîhanesinde Çile çıkarıp, Dede ünvanını almıştır.

He was encouraged and directed by Sheikh Ali Celaleddin Çelebi, who was the postnişin (master) of Afyonkarahisar Mevlevi Lodge at that time , to meet Mustafa Dede who was head of nay performers at Bursa Mevlevi Lodge. He lived in Bursa for some time and returned Afyonkarahisar as "head of nay performers". Then, He completed çile sessions (some kind of purification through worship for 40 days) and assumed the title of "Dede" at Afyonkarahisar Mevlevi lodge.

Ney eğitimindeki arayışları devam ettiği için, İstanbul'a giderek Neyzen Aziz Dede'den ney meşkine devam etmiş, tavrını geliştirmiş, iki yıl kadar da Bahariye Mevlevîhanesi Şeyhi Neyzen Hüseyin Fahreddin Dede'de ney eğitimine devam etmiştir.

Bundan sonra tekrar Afyonkarahisar'a dönen Feyzi Dede, 1902 yılında Konya Medresesine gönderilerek, "Mevlevî Musıkîsi Mürşid-i Âlîsi" ünvanıyla icazetname almıştır. Tekrar Afyonkarahisar'a dönen Feyzi Dede, Sahipata Mekteb-i İbtidaisinde Musıkî Muallimi olarak göreve başlamıştır.

1906 yılında İstanbul Selimiye Kışlasında "Mızıkai-Humayun" bandosunda yedek subay olarak askerlik görevini tamamlamıştır.

Afyonkarahisar Mevlevîhanesi Şeyhi Ali Celâleddin Çelebi'nin vefatının ardından, Mevlevîhane idaresinde çok önemli hizmetlerde bulunmuş, tekke ve zaviyelerin kapatılmasına kadar dergâhtaki hizmetine devam etmiştir.

Birinci Dünya Savaşında Yemen Cephesinde görev alan Mevlevî Alayında askerlik vazifesini yerine getiren Feyzi Dede, vücudunun bazı bölgelerinden yara almış ve ömrünün sonuna kadar vücudundaki bu kurşun yaralarının izleriyle yaşamıştır.

1933 yılında musıkî öğretmenliği sınavına giren Feyzi Dede, sınavı kazanmış ve Afyonkarahisar Muallim Mektebinde musıkî öğretmeni olmuştur. Muallim Mektebinin Afyonkarahisar'dan başka bir yere nakledilmesi üzerine, Afyonkarahisar İlkokulları musıkî öğretmenliğine tekrar dönmüş ve yirmi yıl kadar öğretmenlik yaptıktan sonra 1943 yılında emekli olmuştur.

Kendi isteği ile emekli olan Feyzi Dede Musıkî çalışmalarını daha da yoğunlaştırmış ve yıllar öncesi yetiştirdiği; Kemanî Hulusi Yamaner, Tanburi Cemal Altınığne, Kanunî Selahattin Yamaner, Neyzen Mehmet Rifat Okan, Hasan Çerçel ve Kemal Bayık gibi şahsiyetler ile birlikte Konya, İzmir ve İstanbul gibi büyük şehirlerde ekibiyle Sema Ayinlerini tertib etmiştir. Konya'da her yıl Aralık ayında yapılan Mevlanâ'yı Anma Programlarının gelişmesinde öncülük yapan ekibin, Feyzi Dede'nin ekibi olduğu bilinen tarihi bir hakikattir.

Hamparsum Notası ve Batı Müziği tekniğini de bilen Feyzi Dede'nin pek çok beste, kâr ve semaî bestelediği söylenilmektedir. Elimizde Feyzi Dede'nin; sadece "Hicaz Peşrevi" nüshası bulunmaktadır. Besteleri arasında bazı okul şarkıları da nota defterlerinde görülmektedir.

1930'lu yıllarda Afyon Halkevinde, ünlü Bestekâr Fehmi Tokay ve Kanunî Reşat Hoca ile birlikte kurdukları Musiki Cemiyeti'nin de yıllarca öğretmenliğini ve şefliğini yapmıştır.

Söz konusu eserleriyle birlikte çok sevdiği Şah ve Mansur Neyleri, vasiyeti üzerine çocukları tarafından Konya Mevlevî Dergâhına hediye edilmiştir. Feyzi Dede 18 Kasım 1948 Hakk'ın Rahmetine kavuşmuştur.

As he was in pursuit of improving his nay courses, he went to İstanbul and attended nay performances of Neyzen Aziz Dede and he improved his skills and kept on getting nay lessons from Neyzen Hüseyin Fahreddin Dede, who was the master of Bahariye Mevlevî lodge.

Then, Feyzi Dede returned to Afyonkarahisar again and he was sent to Konya Madrasa, getting the title "Supreme guru of Mevlevî Music". And he became music instructor at Sahipata primary School, in Afyonkarahisar.

He served in the army as a reserve officer within "Mızıkai-Humayun" military band in 1906, at İstanbul Selimiye Barracs.

He undertook significant missions at administration of Afyonkarahisar Mevlevî Lodge succeeding the death of Master of Afyonkarahisar Mevlevî Lodge, Sheikh Ali Celaleddin Çelebi. And he followed his administration at the subject lodge until Islamic lodges and monasteries were prohibited by the government.

Having served as a soldier during First World War within Mevlevî regiment deployed in Yemen Battlefield, Feyzi Dede got hurt on some parts of his body and He lived with that scars throughout his life.

Attending to the exam for music teachers in 1933 Feyzi Dede succeeded in that exam and became music teacher at Afyonkarahisar Teacher's Training School. After the subject school was transferred another city, he returned to his profession as music teacher at Afyonkarahisar primary schools and served as a teacher for twenty years until his retirement in 1943.

Upon his own request for retirement, Feyzi Dede concentrated on music activities and he organized Sema Rituals with Violinist Hulusi Yamaner, Tambur Player Cemal Altınığne, Zitherist Selahattin Yamaner, Nay player Mehmet Rifat Okan, Hasan Cercel and Kemal Bayık, who was instructed by Feyzi Dede, in such cities as Konya, İzmir and İstanbul. It is a historical fact that The Pioneer team, who contributed to improvement of annual Memorial Day programs for Mevlanâ in every December, was the one gathered by Feyzi Dede.

Also competent at Hamparsum Notation System and Western Music Method, Feyzi Dede is said to have composed many compositions, "kâr" and "semaî". We currently have only copy of "Hejaz Prelude". Some alma maters are also included in his note notebooks.

He also performed as instructor and chief of Musicians Society for years which was built by Composer Fehmi Tokay, Zitherist Reşat Hoca and himself.

His subject works together with his beloved Şah and Mansur nays were granted to Konya Mevlevî Lodge by his children as per his bequest. Feyzi Dede died on 18th of November, in 1948.

KİŞİLİĞİ, ESERLERİ VE YAPTIĞI HİZMETLER

Kendisinden övgü ile bahsedilmesini hiç istemeyen şan ve şöhreti sevmeyen bir mizaca sahipti. Espirili konuşmaları ile tanınan ve toplum içerisinde kendini sevdirmesini bilmiş saygın bir kişi idi.

Doğu müziğine vakıf olduğu gibi, batı müziğini de iyi bilirdi. Ney icracılığının yanında; kanun, keman ve kudüm gibi musıkî aletlerini de çalan Feyzi Dede, İlahiyat Hocalığı da yapmıştır.

Hicaz Peşrev, Hicazkar Peşrev, Neva Peşrev , Tahir Buselik Saz Semaisi gibi önemli eserleri bulunmaktadır. Afyonkarahisar'da okunan ilahi ve türküleri de notaya aktarmıştır.

1938-1940 yılları arasında Nakiboğlu Öğretmen Muhtar Dikmen Bey'in aracılığı ve Afyonkarahisar Milli Eğitim Müdürlüğü kanalıyla pek çok besteleri ve notaya aldığı türküler Ankara Radyoevi'ne gönderilmiştir. Bunların birer sureti, zamanında arşivlenmediğinden nerede olduğu bilinmemektedir. Kendisine; bestelerinin ve diğer notaya aldığı ezgilerin ne olduğu sorulduğunda:

"bunların hepsi gök kubbe içindedir, hepsini O (Allah) biliyor. Biz bunları başkaları bilsin diye yapmadık. Allah Rızası için bu işe yöneldik, isim yapmak için değil. Tekkeler kapandı, Dîni Musıkî de önemini kaybetti. Bugünkü musıkî, içki alemi ve zevk unsuru oldu. Musıkînin maksadı değiştiğinden biz de musıkîden elimizi çektik. Siz de bunların üzerinde durmayın"

diye yanıt vermişti.

Feyzi Dede sağlığında, elindeki Hamparsum notlarını beynel milel nota tekniğine göre çevirisini yapmış, çoğu kez Hamparsum notalarını ve aktardığı eserleri üstad Neyzen Halil Can Hoca'ya göndermiştir. Hamparsum notasını Feyzi Dede kadar iyi bilen Halil Can Hoca ile yıllarca işbirliği yapmıştır. Daha sonra gönderdiği (çoğu Hamparsum notalarını içeren) eserleri, vefatından sonra Halil Can, Feyzi Dede'nin evlatlarına iade etmiştir.

Rahmetli Feyzi Dede, Tasavvuf Musıkîsi ile meşgul olduğu kadar, Türk Sanat Müziği ile de iştigal etmiştir. İstanbul'da bulunduğu dönemlerde, zamanın tanınmış meşhur bestekarları ile de tanışarak zaman zaman bir araya gelmiş ve fasıl meşklerinde bulunmuştur. Münir Nureddin Selçuk, Selahattin Pınar, Sadettin Kaynak gibi üstadlarla işbirliği yapmıştır.

Feyzi Dede, Afyonkarahisar Mevlevîhanesinde verdiği derslerde ciddi nota solfejleri, usûl ve makam seyirleri, bir makamdan diğer makama geçişler üzerinde çalışmalar yaptırır.

Öğrencilerinin defterlerine yazdıkları notaları teker teker kontrol eder, yanlış yazmalarını önler ve hata bulduğunda öğrencilerinin yüzüne bakar ve tebessüm ederek: *"Bir daha görmeyeyim olmaz mı?.."* gibi tatlı sözleri ile öğrencilerinin dikkatini çekerti.

Sazına hakim olduğu gibi, sözü-sohbeti dinlenir, ağır başlı, lâtifeci, bir kişi olan Feyzi Dede, özel hayatında et yemeklerini ve sade kahve içmeyi çok sever, sigara tiryakisi idi.

HIS PERSONALITY, WORKS AND SERVICES

He has a personality of a man who disliked to be praised and hated fame and reputation. He was known as humoristic and respected person in community.

He was proficient in eastern music, and western music as well. Feyzi Dede was capable of playing zither, violin and double drum, in addition to nay and he instructed as divinity teacher.

He has masterpieces such as Hejaz Prelude, Hicazkar Prelude, Neva Prelude, Tahir Buselik Saz Semai. He also notated hymns and ballads chanted in Afyonkarahisar.

Many compositions and ballads notated by himself were sent to Ankara Broadcasting House by means of Nakiboğlu Teacher Muhtar Dikmen Bey and Afyonkarahisar Directorate of national education. As there weren't any other copies of them and as they weren't archived, their location is not known now. When he was asked about his compositions and other melodies notated by himself, he replied:

"All of them are in celestial sphere, He(Allah) knows all of them. I didn't composed them for informing the others. I have headed to this work for God's sake, not for getting fame. Dervish Lodges were prohibited and religious music lost his significance. Today's music converted to be means of potation and pleasure. As the music lost his target, I have kept my hands off from it. You shouldn't also deal with all of these.

Feyzi Dede converted to Hampartsoum notes he have to the technique as per international standards. And he usually sent the subject converted notes and pieces to Neyzen Halil Hoca. He cooperated for years with Halil Can Hoca who was as proficient as Feyzi Dede in Hampartsoum notes. After his death, Halil Can returned the pieces (most of them comprised of Hampartsoum notes) to Feyzi Dede's children.

Departed Feyzi Dede was interested in Turkish Classical Music as much as Tasavvuf Music. He also introduced with the prominent composers of that time while he was in İstanbul. He cooperated with masters such as Münir Nurettin Selçuk, Selahattin Pınar, Sadettin Kaynak.

Feyzi Dede used to make practices on vital note solfeges, method and mode progresses and transition from a mode to another one.

He used to check the notes on students' notebooks one by one, preventing misspellings. When he found a writing error, he used to warn students with a smile on his face.

Proficient in his instrument, Feyzi Dede was also a prominent, humble, humoristic man and found of meat dishes and coffee, addicted to cigarette.

Neyzen Tevfik'e Hocalık Yapması:

Feyzi Dede, Beşiktaş Mevlevîhanesinde Şeyh Ahmet Dede'den ders alırken, talebeler arasında ünlü bir sima daha var idi; meşhur Neyzen Tevfik. Bir gün Şeyh Ahmet Dede, Neyzen Tevfik'e içki içmemesi için uyarıda bulunur. Neyzen Tevfik bir türlü içkiden vaz geçmediği ve Şeyhin emrini dinlemediği için medreseye ve derslere katılması yasaklanır. Musıkîye kendini verdiği gibi içkiyi de bırakmayan Neyzen Tevfik, sabah erkenden medreseye gelir, gizlice ders yapılan salonun altındaki merdiven altına gizlenir, duyabildiği kadarıyla dersleri takip ederdi. Bu çabasının yeterli bulmayan Neyzen Tevfik, ders bittikten sonra da talebeler dağılırken medresenin dışında bekler, Feyzi Dede çıkar çıkmaz, koluna girerek müsait bir yere götürür ve aynı dersi Feyzi Dede'ye tekrarlatır ve ney ile uygulamasını yaptırırdı.

Neyzen Tevfik, bir gün yine dersten çıkan Feyzi Dede'yi yakalar, onu ikna eder ve çalışma yeri olarak da devamlı gittiği meyhaneye götürür. Feyzi Dede'ye ikramda bulunacak ve her gün hocasından aldığı bilgileri ve uygulamaları Feyzi Dede'den öğrenmiş olacaktır. Sabırlı ve hoşgörülü olan Feyzi Dede kendisini kırmaz ve birlikte meyhaneye girerler. Daha sonraları bu durumu öğrenen Şeyh Ahmet Dede sert bir dille Feyzi Dede'yi uyarır: "*Bir daha Tevfik'in yanında seni görür ve duyarsam, seni de bu medreseden kovarım*".

Konya Mevlânâ Dergâhından Gelen Özel Mektup:

Feyzi Doğaner Dede'ye Konya Mevlevî Dergâhından gönderilen tarihi bir mektub:

"Urâfetlû (İlim sahibi) Dede Efendi Hazretleri, Huzuru Hazret-i Pir'de serneyzenlik hizmeti ile şeref mübahî Ahmed Çelebi; müptelâ olduğu hastalığı ilerlettiği cihetle, bî kudret bir halde bulunuyor:

Malûmu Arifaneleri olduğu üzere, hizmet-i mezkure pek mukaddes ve muazzez bir hizmettir. Bâhusus huzur-ı Hazret-i Pir'de malûmu arifaneleri olduğu üzere cümlemiz bu dar'i fenâda bir misafiriz.

Yalnız insanın yanında kalacak ve ruz'i cezâda menfaat verecek şeyhlerden birisi de hayırlı halef yetiştirmek ve Ehlûllah huzurunda bulunarak ikmal-i enfas etmek.

Bu cihetlede pek âlâ bilir ve takdir edenlerdensiniz. Uzun makaleye lüzum yoktur. Zat-ı âlinizin Huzur-ı Hazret-i Pir'de bulunmanızı ve hem de arzettiğim| veçhile olan evlad-ı maneviye yetiştirmenizi gönlüm arzu ediyor.

Acaba şu sırrı sâlihinden sonra bu arzu sizde de var mıdır? Eğer ki var ise ailenizin medar-ı maişetini düşünmekliğiniz ciheti kalır. Hakikaten Huzur-ı Pir'de imrar-ı evkat etmek arzunuz varsa medar-ı maişet derecesinde burada da maişetiniz lâzımeden idiğinden arzettiğim veçhile Huzur-ı Pir'de tekmil-i enfasa değin hizmet etmek, arzuyu hayriyesi ile oradaki idarenizin mübalağadan ârî olarak iş'ar buyurulmasını niyaz ve bu vesile ile de istifsar tab-ı ârifanelerine müsareat eylerim Efendim.

Mevlânâ Dergahı Sertarîki Ahmet Adil 22 Şubat 1340 (22 Şubat 1922)

Instructing Neyzen Tevfik

While Feyzi Dede was being trained by Sheikh Ahmed Dede in Beşiktaş Mevlevî Lodge, there was a prominent fellow there- Neyzen Tevfik. One day Sheikh Ahmet Dede warns Neyzen Tevfik not to drink alcohol. As Neyzen Tevfik doesn't leave alcohol and he doesn't mind his sheikh's warnings, He is prohibited from attending lessons. Though addicted to alcohol, Neyzen Tevfik can not discard lessons, coming to madrasa early in the day and hides himself below the stairs of the chamber where lessons are performed and follows lessons in progress as far as he hears. Not satisfied with this effort, he waits the end of lesson. While students leave the madrasa, he catches Feyzi Dede and demands repetition of the lesson, at a proper place.

Neyzen Tevfik catches Feyzi Dede again while leaving madrasa one day. He persuades him and as a place for practicing nay he takes him to the ginmill. He intends to offer food to Feyzi Dede and wants to get the daily information and practices from Feyzi Dede. Patient and tolerating, Feyzi Dede doesn't offend him and they go to ginmill together. When Ahmet Dede hears about this matter, he warns Feyzi Dede with a harsh manner, saying: "If I witness or hear that you are with Tevfik again, I discard you from madrasa"

The Private Letter from Konya Mevlevî Lodge

Historical Letter sent from Konya Mevlevî Lodge to Feyzi Doğaner Dede:

"Urâfetlû (İlim sahibi) Dede Efendi Hazretleri, Huzuru Hazret-i Pir'de serneyzenlik hizmeti ile şeref mübahî Ahmed Çelebi; müptelâ olduğu hastalığı ilerlettiği cihetle, bî kudret bir halde bulunuyor:

Malûmu Arifaneleri olduğu üzere, hizmet-i mezkure pek mukaddes ve muazzez bir hizmettir. Bâhusus huzur-ı Hazret-i Pir'de malûmu arifaneleri olduğu üzere cümlemiz bu dar'i fenâda bir misafiriz.

Yalnız insanın yanında kalacak ve ruz'i cezâda menfaat verecek şeyhlerden birisi de hayırlı halef yetiştirmek ve Ehlûllah huzurunda bulunarak ikmal-i enfas etmek.

Bu cihetlede pek âlâ bilir ve takdir edenlerdensiniz. Uzun makaleye lüzum yoktur. Zat-ı âlinizin Huzur-ı Hazret-i Pir'de bulunmanızı ve hem de arzettiğim| veçhile olan evlad-ı maneviye yetiştirmenizi gönlüm arzu ediyor.

Acaba şu sırrı sâlihinden sonra bu arzu sizde de var mıdır? Eğer ki var ise ailenizin medar-ı maişetini düşünmekliğiniz ciheti kalır. Hakikaten Huzur-ı Pir'de imrar-ı evkat etmek arzunuz varsa medar-ı maişet derecesinde burada da maişetiniz lâzımeden idiğinden arzettiğim veçhile Huzur-ı Pir'de tekmil-i enfasa değin hizmet etmek, arzuyu hayriyesi ile oradaki idarenizin mübalağadan ârî olarak iş'ar buyurulmasını niyaz ve bu vesile ile de istifsar tab-ı ârifanelerine müsareat eylerim Efendim.

Mevlânâ Dergahı Sertarîki Ahmet Adil 22 Şubat 1340 (22 Şubat 1922)

Dönemin Mevlânâ Dergâhı Sertariki Ahmet Adil Dede, bu anlamlı mektubunda, günümüz Türkçesi ile özet olarak şöyle söylemektedir.

“Bir şeyh için, geride bırakacağı iyi bir halife, mahşer günü faydası olacak önemli bir ameldir. Mevlâna Dergâhında manevi evlatlar yetiştirmenizi arzu etmekteyim. Bundan dolayı, Afyon’daki aileniz de mağdur edilmeyecek, maişeti karşılanacaktır.”

Ankara Radyoevi’ne Davet Edilmesi:

İstanbul ve Afyonkarahisar’da olduğu kadar yurt çapında da isim yapan Neyzen Feyzi Dede’nin sözü sohbeti dinlenir, sazına hakim, çok iyi nota bilen üstadlardan idi. Bu nedenle Ankara Radyoevi yöneticileri de Feyzi Dede’nin müzik bilgisini her zaman takdirle karşılamışlardır.

İngiliz Kraliyet Müzisyenleri, 1946 yılında Ankara Radyoevine gelerek Türk Sanat ve Türk Halk Müziğimizi yerinde izlemek ve çok sesli hale getirilip getirilemeyeceği hususunda bir toplantı yapılmasını teklif ederler. İngiltere’den gelen misafirlere müziğimizin özelliklerini açıklayacak sanatçı olarak Neyzen Feyzi Dede Ankara’ya davet edilir. Söz konusu toplantıda, Radyoevi yetkili elemanları misafir müzisyenlere gerekli açıklamayı yaptıktan sonra konuşma sırası Feyzi Dede’ye gelir. Feyzi Dede, müziğimizin özelliklerini ve bir sesin 9 koma’ya ayrıldığını, dünya müziğinde ise koma aralıklarının daha az olduğunu açıklar. Ayrıca ,ney’ini üfleyerek konu hakkında geniş bilgi verir. Özet olarak; Türk musikisinin çok sesli hale getirilmesinin çoğu eserlerimizde mümkün olamayacağını vurgular.

İngiliz Kraliyet müzisyenleri, Neyzen Feyzi Dede’nin icrasını dikkatle dinledikten sonra, ney’in yapılışını ve çıkardığı sesler üzerinde çeşitli sorular yöneltirler. Feyzi Dede de, ney’in bir cins kamıştan yapıldığını, dokuz adet boğumdan meydana geldiğini ve yetmiş iki ses çıkartıldığını söyleyince; misafir müzisyenler bu kadar ses çıkartılmasının olanaksız olduğunda ısrar ederler. Feyzi Dede ney’ini tekrar eline alarak, bu kadar geniş ses kapasitesini tekrar gösterir.

M. Kemal Atatürk’ten İş Taleb Etmesi:

1925 yılında tekke ve zaviyelerin kapatılması nedeniyle işsiz kalan Feyzi Dede, o günlerde Mustafa Kemal Atatürk’ü Dolmabahçe Sarayında ziyaret eder.

Head of Mevlevi Lodge at that time, Ahmet Adil Dede articulates the following remarks if translated to today’s language:

“ A good representative left behind is a vital deed which shall benefit at the day of judgement. I desire you to rise up spiritual descents at Mevlevi Lodge. So, Your family shall not be deprived and they shall be supplied with prosperity.”

Invitation by Ankara Broadcasting House

Reputed across the country as well as İstanbul and Afyonkarahisar, Neyzen Feyzi Dede used to be one of the masters, bearing an influential effect in his rhetoric and proficient with his instrument. So, Administrators of Ankara Broadcasting House had always appreciated Feyzi Dede’s music proficiency.

Arriving to Ankara Broadcasting House in 1946, British Royal Musicians proposes to hold a meeting in order to discuss whether Turkish classical and folk musics will garner attention or not. Neyzen Feyzi Dede is summoned to Ankara to express features of our music to foreigners coming from England. During the subject meeting, authorities deliver their own speeches and Feyzi Dede’s turn comes. Feyzi Dede remarks the features of our music and the fact that one note is segregated to 9 comas although World music encompasses lesser comas. Then, He performs his nay and gives a wide range of information about that. In brief, he emphasizes that it is not possible to make Turkish music polyphonic in most of the compositions.

Upon listening performance of Neyzen Feyzi Dede with attention, British Royal Musicians ask some questions as to production phases of nay and sounds it delivers. When Feyzi Dede replies saying nay is made out of a kind of reed, composed of nine joints and capable of delivering seventy two sounds, guest musicians insist that it is impossible to extract such a wide range of sounds from it. Feyzi Dede takes his nay again and demonstrates the subject wide capacity of sounds.

His Job Demand from Mustafa Kemal Atatürk

Having become unemployed upon the prohibition on tekke and zaviyes, Feyzi Dede visits Mustafa Kemal Atatürk at Dolmabahçe Palace, at that time.

Görevlilere, kendisinin "Dede" ve adının da Feyzi olduğunu söyleyerek, Atatürk'ü görmek istediğini söyler. İlgililer durumu Atatürk'e iletirler ve Atatürk'de Feyzi Dede'nin ziyaretini kabul eder. Atatürk, Feyzi Dede'ye ne istediğini sorduğunda; " *Paşam, ben Mevlevi Dedesiyim. Tekke ve zaviyeler kapanınca işsiz kaldım. Çoluk-çocuğun rızkını temin için mümkünse bana bir iş vermenizi talep ediyorum...*" der. Atatürk de; " *Sana ne gibi bir iş verelim, elinden ne gelir?*" diye sorar. Feyzi Dede; " *Paşam, ben aynı zamanda neyzenim...*" deyince, Atatürk kendisinden bir ney taksimi yapmasını söyler. Dede, ceketinin iç kısmında ve omuzunda kılıfı ile asılı neyini çıkararak ney taksimi yaparken, Atatürk duygulanır ve görevlilere seslenerek hemen Neyzen Tevfik'i bulup getirmelerini emreder. Görevliler Neyzen Tevfik'i bulup getirirler. Atatürk, Neyzen Tevfik'e seslenerek; " *Tevfik, bu adam ben neyzenim diyor. Dinle bakalım ney'ini ...*" der ve Feyzi Dede'ye de tekrar taksim yapmasını söyler. Feyzi Dede, içli namelerle makamdan makama geçiş taksimi yaptıktan sonra Atatürk, Neyzen Tevfik'e seslenir ve " *Nasıl buldun*" diye sorar. Neyzen Tevfik Atatürk'e; " *Paşam, biz Feyzi Dede ile birlikte aynı medresede okuduk. Şeyhimiz onu baş sedire, beni de çıkış kapısının yanına oturturdu.*" diyerek, Feyzi Dede'nin itibarını orada ortaya koyar. Atatürk, Feyzi Dede'nin musikide üstad olduğunu anlayınca, Maarif Vekaletine talimat vererek " *bu Hocanın kıymetini bilin. Böyle değerli sanatkârlar yetiştiğçe bizim öz müziğimiz hiçbir zaman varlığını kaybetmez*" der ve Feyzi Dede'ye " *Öğretmenlik Ünvanı*" verilmesini emreder. Feyzi Dede o günden itibaren Afyonkarahisar'daki ilkokullarda müzik öğretmenliğine başlar.

Şam'da Bir Kamış Macerası:

Birinci Dünya Savaşı'nda silah tutan herkes askere alınır. O zamana kadar hiç askerliğe alınmayan Mevleviler de askere alınmaktadır. Afyonkarahisar Mevlevîhanesi dervişleri başlarında Şeyh Ali Celâleddin Çelebi de olmak üzere vatan savunulması için Şam'a gönderilirler.

Mevlevî Alayı'nın Şam'da geçen günleri esnasında Feyzi Dede, bir Arab'ın barınak olarak kullandığı, (üzeri kamışla örtülmüş) kulübemsi küçük bir eve girer. Arab'ın yanına varır ve tavandaki kamışlar arasından birini eliyle işaret ederek; " *Şu kamışı bana ver, ne istersen sana vereyim...*" der.

Barınağın sahibi Feyzi Dede'yi gözüyle süzdükten sonra; " *Olmaz, onu sana verirsem evimin üzeri akar. O zaman ben ne yaparım, olmaz olmaz...*" diye tutturur. Kamışta gözü kalan Feyzi Dede, ne kadar ısrar etti ise, bir türlü Arab'ı ikna edemez. En sonunda Arab'a seslenerek; " *Bu barınağı bana satar mısın ?...*" diye teklifte bulunur. Arab bu ısrarlı teklif karşısında Feyzi Dede'ye bir fiyat önerir ve anlaşılır. Feyzi Dede de, Arab'a istediği parayı verir, hemen o beğendiği kamışı barınağın üzerinden çeker ve alır. Ve Arab'a dönerek; " *Al, gerisi de senin olsun....*" der. Birliğine döndükten sonra, kamışı keser ve *Mansur* akordunda bir ney yapar. Bu Mansur Ney'in daha sonraları Mevlâna Dergâhı'na hediye edildiği bilinmektedir.

He tells the officers that he is a "dede" and his name is "Feyzi", demanding to meet to Atatürk. Officers forwards his demand to Atatürk and Atatürk accepts the demand of Feyzi Dede. When Atatürk asks his demand, he replies: "General, I have the position of "dede" in mevlevi. Now I am unemployed upon the prohibitions on islamic lodges and monasteries. I demand you to give me a job for providing livelihood of my family, if possible." Atatürk asks "What kind of job we can give you, which skill are you talented in?" and when Feyzi Dede replies that "General, I am neyzen at the same time", Atatürk demands him to perform a nay improvisation. Taking out the nay within pocket of his jacket, he starts to perform his nay and Atatürk gets affected and commands officers to find and summon Neyzen Tevfik. Officers find Neyzen Tevfik. Atatürk says that "Tevfik, this man says that he is a nay performer. Let's listen his nay" and tells Feyzi Dede to perform an improvisation again. After his appealing performance wandering through the different tunes," how is it?" asks Atatürk to Neyzen Tevfik. Neyzen Tevfik : "General, We were trained at the same madrasa with Feyzi Dede. Our sheikh used to give a seat to him from the best place and to me from entry of the gate", stressing the prestige of Feyzi Dede. When Atatürk becomes aware of the fact that Feyzi Dede is a master in his music, he orders the Board of Education that "Appreciate this master's value. Our own music shall not lose its worth as far as such kind of artists grow up" and commands the officers to bestow "teaching title" to Feyzi Dede. Hence, Feyzi dede starts music teaching in schools, as from that date.

A Reed Adventure in Damascus

Every man who are capable of using an arm are taken to the army durind the first World war. Also mevlevi, who has not admitted to army until that time, are being taken. Dervishes of Afyonkarahisar Mevlevi Lodge are sent to Damascus under the leadership of Sheikh Ali Celaleddin Çelebi, with the aim of defending the country.

During the days when the regiment of Mevlevi are in Damascus, Feyzi Dede enters a shelter (with a roof covered with reeds) used by an Arab. He approaches to Arab and says indicating reeds "Give me a reed and i can give you whatever you want in return..."

Owner of the shelter gazes upon Feyzi Dede : "No, If I give that to you, the roof leaks water. No, I can not accept". Feyzi Dede can not persuade the arab however he insists. At the end, he asks rab to sell the shelter to him. Upon his heavy persistence, the ownerproposes a price and they agree. Feyzi Dede pays the money of Arab and he immediately takes one reed from upside and he says Arab "I leave you rest of the shelter". When he returns to his unit, he cuts the reed and makes a nay at Mansur tüne. The subject Mansur nay is known to be presented to Mevlana Dervish Lodge by him, afterwards.

Hüseyin Fahreddin Dede'nin İltifatı:

Afyon Mevlevi Dergâhı Postnişin'i Şeyh Ali Celâleddin Çelebi'nin teşvik ve himayeleriyle 1900 yılında Feyzi Dede, İstanbul'daki bestekâr Neyzen Aziz Dede' ye gönderilir. Aziz Dede, Feyzi Dede'ye bir süre ders verdikten sonra, Feyzi Dede' ye; *"ben bildiklerimi sana öğrettim. Sende kabiliyet görüyorum. Şu mektubu al ve Bahariye Mevlevîhanesi Şeyhi Neyzen Hüseyin Fahreddin Efendi'ye götür. Ve oradan da nasibini al..."* diyerek Şeyh'e gönderir. Şeyh Hüseyin Fahreddin Efendi, o günlerde hemoroit'ten rahatsızdır. Her ney üfleyişte kanaması artmaktadır. Mektubunu getiren Feyzi Dede'yi bu nedenle kabul etmek istemez. *"Madem ki seni bana kıymetli Aziz Dede gönderdi, seni boş çevirmek istemem. Sana birkaç parça geçeyim .."* diyerek, bir eseri ney'le icra eder ve Feyzi Dede'ye; *"haydi şimdi bunu beraberce üfleyelim"* der. Feyzi Dede de: *"Siz rahatsız olmayın . Ben size yalnız çalayım, noksanlarım varsa siz düzeltirsiniz."* der. Az önce kendisine çalınan eseri hiç aksatmadan neyi ile seslendirince, Şeyh Hüseyin Fahreddin Efendi'nin hoşuna gider. *Ve "aferin, sende büyük istidat var. Kulakların da çok iyi..."* diyerek Feyzi Dede'yi yanında alıkoyar ve Mevlevi Musikisinin bütün inceliklerini öğretir.

Feyzi Dede, Şeyh Hüseyin Fahreddin Efendi'den gerekli bilgilerini aldıktan sonra ayrılırken; Şeyh, kendisine bir mektup vererek, *" Bu mektubu Afyon'daki Şeyhiniz Celâleddin Çelebi Efendi'ye veriniz. Ve de selâmlarımı iletiniz."* der. Oradan ayrılan Neyzen Feyzi Dede, doğruca Afyon'a gelir ve Bahariye Mevlevîhanesi Şeyhi Hüseyin Fahreddin Efendi'nin mektubunu Şeyh Celâleddin Çelebi Efendi'ye sunar. Mektubu açıp okuyan Şeyh, Feyzi Dede'nin yüzüne tebessümle bakarak tebrik eder. Zira mektupta Feyzi Dede'nin musikide üstün becerisi olduğu ve bu çalışmaları ile takdir edildiği, ileride değerli bir neyzen olacağı yazılıdır.

Çocukların Tezahüratı:

Öğrencilerinden Ekrem Taşkınsel'den şöyle bir hatıra nakledilir:

Yıl 1941. Gedik Ahmet Paşa İlkokulu 2. sınıfında iken öğretmenimiz Feyzi Dede bizim sınıfa da müzik derslerine girerdi. Orta boylu, ak saçlı ve nûrânî yüzlü öğretmenimiz İbrahim Feyzi Doğaner Dede, bizlerin seviyesine iner, musiki bilgilerini öğretirdi. Hepimize müziği sevdirmek için de, ney'i ile kendi bestelediği okul şarkılarını çalıverirdi. Her çaldığı eserin sonunda bizler, tekrar ney çalması için çocukça tavırlarla *"ne olur Dede, tekrar neyi öttürüver..."* der, yerli-yersiz bağırır, alkışlar, gülerdik. Bir gün yine öğretmenimiz bizim sınıfımıza müzik dersine girmişti. O, sınıfa girer girmez bizler yine *"Ney öttürüver Dede..."* diye bağırılmaya başladık. Bizi kırmamak için neyini üflerken hislenmiş olacak ki; boynunu büküp ney'i ile bir okul şarkısı icra ediyordu. Öyle bir an geldi ki; içli namelerin etkisinde kalmış, o tatlı anı yaşarken, bizler de farkına varmadan ellerimizi sıraların üzerine vurarak hep birlikte *gülüyor ve "Yaşa, Yaşa Dede...."* diye bağırıyorduk.

Neyi ile çaldığı eserini bitiren Hocamız, bizlere acı baktıktan sonra, O tebessümlü bakışları ile üzgün bir tavırla, *"Çocuklar bakın; sizler müziğin ne olduğunu ve insan ruhuna ne derece hitabettiğini bu yaşlarda anlayamazsınız. Bu gün güler yarın ağlarsınız, bu sözümü hiç bir zaman unutmayın."* diye içini döktü bizlere.

Praises of Hüseyin Fahreddin Dede

With the encouragements and protection of Postnişin of Afyon Mevlevi Lodge Sheikh Ali Celaleddin Çelebi, Feyzi Dede is sent to composer Neyzen Aziz Dede in İstanbul, in 1900. After Aziz Dede have trained Feyzi Dede for a while, he says "I taught to you all I know. I believe you are skilled. Take this letter and take it to Hüseyin Fahreddin Efendi, who is the sheikh of Bahariye Mevlevi Lodge. And take additional lessons there". Sheikh Hüseyin Fahreddin Efendi was suffering from hemorrhoid at that time. His hemorrhage was increasing each time he performed nay. So, He doesn't want to accept Feyzi Dede, bringing the letter. Saying "As you are sent by distinguished Aziz Dede, I can not refuse you. I will play some compositions for you" Then, He plays a piece with nay saying "Let's perform it together, now". Feyzi Dede says: "Please do not bother. I will play alone and you can fix my faults if there any." Feyzi Dede performs the same piece without any faults and this pleases Sheikh Hüseyin Fahreddin Efendi. "Well done! You have a remarkable ability. Your ears are quite good..." and he takes Feyzi Dede along with himself and teaches him every detail of Mevlevi Music.

While leaving, Feyzi Dede gets the whole necessary information from Şeyh Hüseyin Fahreddin Efendi and Sheikh gives him a letter telling " Give this letter to our sheikh in Afyon, Celaleddin Çelebi Efendi. And Please present my kind regards to him". Neyzen Feyzi Dede leaves and directly comes to Afyon. And gives the letter of Hüseyin Fahreddin Efendi, Sheikh of Bahariye Mevlevi Lodge, to Sheikh Celaleddin Çelebi Efendi. Sheikh opens and reads the letter and smiles to Feyzi Dede and congratulates him. Because it is written in the letter that Feyzi Dede has a remarkable talent in music and he is appreciated with his studies and he will be a prominent neyzen in the future.

Acclaims of the Children

Ekrem Tankınsel, one of the students narrates a memory as follows:

The year was 1941. While I was at the second class in Gedik Ahmet Paşa Primary School, our teacher Feyzi Dede used to give lesson to our class. Medium-sized, with white hair and shining face, our teacher İbrahim Feyzi Doğaner Dede used to descend to our level and teach informations on music. In order to make all of us love music, he would perform school songs composed by himself. At the end of each performance, we used to say laughing "Please Dede, toot it" in cheers and childish manners. One day, our teacher came in the class again and we shouted "let's toot nay Dede!". He started playing a school song not to offend us, but lowering his head. He must be affected a lot. He was immersed in emotional tunes, when we started clapping, flapping our hand on the desks, saying : "Hooray dede hooray!"

Completing the song he played, our teacher looked at us bitterly but smiling: "dear children, you are too young to comprehend what music is and how it effects over human's soul. Today you are laughing, but in the future you will be impressed.

Kekliğin Feryadı:

Feyzi Dede Efendi hakkında Kemani Hulusi Yamaner'in şu hatırası oldukça dikkat çekicidir:

1924- 1925 yılı ramazan ayı idi. O zamanlar Mevlevi Dergâhları kapatılmamıştı, teravih namazını müteakip merhum üstad Feyzi Dede, kendisine tahsis edilmiş hücrelerinde bize musikiyi meşk ettirirdi. Bu vesile ile bir çok musiki sevenler ders bittikten sonra üstadın musiki feyzinden istifade etmek üzere hücreye gelirler, sohbet ederlerdi.

Bu tarihte Ziraat Bankası müfettişlerinden Abdürrahim isminde bir zat da misafirimiz oldu. Bu zatın biraz ney üflediğini biliyordum. Üstadın musiki üslûb ve tavrına da hayrandı. Yine hücre müdavimlerinden, ekseriyetle dinleyici olarak bulunan Afyonkarahisar'ın değerli musiki üstadlarından o zaman keklilik meraklısı Murat Çelebi Öztoran Efendi, beslemekte olduğu av kekliliğini bir gün merhum Feyzi Dede'nin hücrelerine bırakmıştı. Pek tabii olarak bundan bizim haberimiz yoktu. O gece teravih namazını müteakip hücrede dersimizi bitirdikten sonra muhabbet musiki üstadlarına ve bu arada makamların yekdiğerleri ile olan fark ve seyirlerine intikal ederek Aşiran perdesinin nay'daki ahengî üzerinde duruldu. Bunu bir fırsat bilen Adürrahim Bey, merhum Feyzi Dede'den nazikçe; Emin Ağa'nın Acemaşiran Peşrevini, aradında da bir Acemaşiran taksim rica etti.

Esasen ruhu, musiki nameleriyle terbiye edilmiş o halim ve mütevâzi Hocamızın hatırasında evvelce geçen bir çok musiki üstadlarının hatıraları canlanmış olacak ki; içli bir nefes aldıktan sonra yerinden kalkarak dolabından Mansur nay'ını alıp yerine diz çökerek oturdu. Bizlere notayı açarak peşrevi takip etmemizi emretti. Nay o gün başka bir ses çıkarıyor, hepimiz huşû ile onu dinliyorduk. Artık peşrev bitmiş, taksim başlamıştı. O anda Hocamızda muhakkak başka bir hâlet vardı. Bir aralık gayrî ihtiyârî yüzüne baktığımda, kendine has bir tavır ile boynunu biraz eğmiş ve gözlerini tamamen kapatmış olduğu halde taksim yapıyordu. O da huşû içinde kendisinden geçmişti. Anlayabildiğim kadarı ile Acemaşiran makamından Saba ve Bestenigâr makamlarını dolaşarak tiz perdeden Saba gösterdiği bir anda, bu nanelere dayanamıyarak kapı üzerindeki rafta bulunan kafesteki keklilik de cûş-u hurûşa gelerek, bu haletini anlatmak için hayli feryâda başlamıştı. Artık, gece yarısı kekliliğin ötmesi, hepimizi hayretlere düşürmüştü. Nay coştukça keklilik mütemadiyen feryâd ediyordu. Bilmem bu hâl ne kadar devam etti. Bu şekilde taksim nihayet bulmuştu. Merhum, yine aynı mütevâzi ve hafif bir tebessümle nay'ını, yanına bırakarak nemli gözleriyle bizlere; musikinin insanlar kadar hayvanlar üzerinde de etkisinin olduğunu böylece anlatmış oldu.

Kaynak / Resources

- 1- Nazım BURSALIOĞLU; *Afyonkarahisar Mutasavvıfları ve Din Bilginleri*, Taraşlı Ofset Matbaacılık, Yıl 2000, s.48-66.
- 1- BURSALIOĞLU, Nazım, *Afyonkarahisar Mutasavvıfları ve Din Bilginleri*, Taraşlı Ofset Matbaacılık, Year 2000, p.48-66
- 2-Lokman Derya SOLMAZ'ın, Neyzen Feyzi Doğaner'in oğlu Yalçın Doğaner ile 28 Ağustos 2010 tarihli mülakatı.
- 2-Lokman Derya Solmaz's interview with Yalçın Doğaner, son of Neyzen Feyzi Doğaner, dated August 28, 2010

Türkçeden İngilizceye Çeviren:

Merve Kurt Palancı

Scream of the partridge

Hulusi Yamaner, violin player, tells his remarkable memory about Feyzi Dede Efendi:

" It was Ramadan time in 1924-1925. At that time, mevlevi lodges were not closed yet. Following tarawih prayer, departed master Feyzi Dede made us practice nay. So, many music-lovers used to enter the chamber in order to benefit from master's music proficiency, chatting with each other.

On that date, we had a guest called Abdurrahim who was one of the inspectors of Ziraat Bank. I heard that man was playing nay. He was also admirer of master's style and manners. Murat Çelebi Öztoran Efendi, who was one of the attendants of chamber and generally used to listen and play nay and found of feeding partridges, left his partridge in the chamber of Feyzi Dede. We were'nt aware of this of course. Following tarawih prayer at that night, we started studing on a aşiran tune of nay. Then, Abdürrahim Bey politely requested acemaşiran peşrev by Amin Ağa from Feyzi Dede and then an acemaşiran improvisation.

Our humble and gentle instructor, whose soul was shaped through music epistles, must have recalled any memory of previous music masters that he breathed sentimentally and sttod up, walking towards to his cupboard and took his mansur nay. He ordered us to follow the prelude as per notes. Nay was spreading a different sound and we were listening it in awe, on that day. Then the prelude came to an end and an improvisation started. Our instructor was in an utterly different state at that moment. I looked at his face unwillingly for a while and saw him with his head bent and closed eyes, playing the improvisation. As far as I got it, he cruised through Acemaşiran mode to Sabe and Bestenigar and at the moment he arrived at a high fret, the patriage in the cage over the gate suddenly started to scream in a heartbreaking way. We all amezad at the scream of patriage at midnight. As nay spreaded his voice, the patriage continued to scream. I don't know how long it lasted. Then, the improvisation ended. Our instructor stared at our faces with the same humble, weepy and smiling manner and told us how music had an effect over animals as musch as human being.

Turkish to English translation by

Merve Kurt Palancı